

**BO‘LG‘USI MATEMATIKA O‘QITUVCHILARIDA O‘QUVCHILARGA ASOSIY
DIDAKTIK BIRLIKLARNI O‘RGATISH TEXNOLOGIYASI BO‘YICHA
KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI**

Jo‘rayeva Muhayyo Nematillayevna

Qarshi davlat universiteti, katta o‘qituvchi

Annotatsiya

Ilmiy texnika taraqqiyoti jadal rivojlanayotgan hozirgi davrda matematikaning roli yanada oshdi, Shuning uchun ham matematik ta‘lim ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lib qoldi. So‘nggi yillarda mamlakatimizda o‘rta maktab matematika o‘qitish butun sistemasida o‘z ko‘lami va ahamiyati jihatidan nihoyatda katta bo‘lgan o‘zgarishlar amalga oshirildi. O‘zbekiston Respublikasining «Ta‘lim to‘g‘risida»gi qonunida 2020 yil (23 sentabr) ta‘lim davlatimiz ijtimoiy taraqqiyoti sohasida ustuvor deb e‘lon qilinishi pedagogika, metodika fanlari oldida juda katta ma‘suliyatli vazifalarni yukladi. Maktab oldiga prinsipial yangi maqsadlarning qo‘yilishi matematika o‘qitish mazmunining tubdan o‘zgarishiga olib keldi. Matematika boshlang‘ich kursida ham kattagina o‘zgarishlar qilindi.

Kalit so‘zlar. natural son, o‘qitish metodikasi, o‘qitish vositalari, o‘qitish mazmuni, o‘quv predmeti.

Boshlang‘ich sinflarning matematikadan yangi dasturlarga o‘tishi munosabati bilan yangi dasturni tadbiq qilishning ratsional yo‘llarini tutuvchi yangi metodik tizimini ishlab chiqishda matematikani o‘qitishda ilgari to‘plangan eng qimmatli fikrlar hisobga olindi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga matematikani muvaffaqiyat bilan o‘qitish uchun mehnat faoliyatini ilk boshlovchi o‘qituvchi matematika o‘qitishning ishlab chiqilgan tizimini, ya‘ni boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitish metodikasini egallagan bo‘lishi, shu asosda mustaqil ravishda ijodiy ishga kirishi kerak.

Matematika o‘qitish metodikasi o‘quvchilarni nazariy bilimlarini o‘zlashtirishlariga, egallagan bilimlarini turlituman amaliy masalalarni yechishga tadbiq qilishni uddalashlariga, o‘quvchilarda puxta malakalar shakllantirishga doir tavsiyalar beradi. Shuningdek, metodikada matematika o‘qitishda ko‘proq samara olish maqsadida bolalarning o‘qish faoliyatini qanday tashkil etish masalalari ham ochib beriladi.

Ma‘lumki, o‘qitish tarbiyaviy xarakterga ega, binobarin, metodikaning vazifasi - o‘qituvchini matematika o‘qitishning shunday usullari bilan qurollantirishdan iboratki, bu uslublar yangi insonni, mustaqil jamiyat kishisini tarbiyalashga, o‘quvchilarning aqliy rivojlanishiga imkon bersin, o‘quvchilarning matematikaga qiziqishlarini shakllantirsin va rivojlantirsin. Boshlang‘ich matematik ta‘limi metodikasining predmeti quyidagilardan iborat:

1. Matematika o‘qitishdan ko‘zda tutilgan maqsadlarni asoslash (nima uchun matematika o‘qitiladi, o‘rganiladi).

2. Matematika o'qitish mazmunini ilmiy ishlab chiqish (nimani o'rgatish kerak? Bolalarga bilimlar qanday berilganda, bu bilimlar fan, texnika va madaniyatning hozirgi zamon rivojlanish talablariga mos keladigan bo'ladi? Tizimlashtirilgan bilimlar doirasini 6 o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos keladigan qilib qanday taqsimlansa, fan asoslarini o'rganishda izchillik ta'minlanadi, o'quvchilarga o'quv mashg'ulotlari beradigan yuklama bartaraf qilinadi, ta'limning mazmuni o'quvchilarning real bilim imkoniyatlariga mos keladi?)

3. O'qitish metodlarini ilmiy ishlab chiqish (qanday o'qitish kerak, ya'ni o'quvchilar hozirgi kunda zarur bo'lgan bilimlarini, malakalarni, ko'nikmalarni va aqliy faoliyat qobiliyatlarini egallab oladigan bo'lishlari metodikasi qanday bo'lishi kerak? Bilimlarni egalash jarayonida o'quvchilar shaxsining garmonik rivojlanishi va shakllanishi amalga oshishi uchun qanday o'qitish kerak.

4. O'qitish vositalarini darsliklar didaktik materiallar, ko'rsatma-qurollar va texnika vositalarni ishlab chiqish (nimalar vositasida, yordamida o'qitish).

5. Ta'limni tashkil qilishni ilmiy ishlab chiqish (darsni va ta'limning darsdan tashqari shakllarini qanday o'tkazish? O'quv ishlarini qanday tashkiliy metodlarda o'tkazish kerak? O'quv jarayongina bo'lmay balki o'quvchilar shaxsning tarkib topishi va rivojlanishi jaratyoni ham bo'lishi uchun o'quv ishlarini qanday tashkiliy metodlarida amalga oshirish kerak, o'quv jarayonidagi ta'limiy va tarbiyaviy masalalarni qanday qilib samaraliroq hal qilish kerak?) O'qitishning maqsadlari, mazmuni, metodlari vositalari metodik tizimning asosiy komponentlaridir. Matematika o'qitish metodikasi boshqa fanlar, eng avvalo matematika fani o'zining bazaviy fani bilan uzviy bog'liq. Maktab matematika kursining mazmunini tanlashga matematika fanining rivojlanish darajasi har doim ta'sir ko'rsatib keladi. Masalan XVIII -asrda matematikada natural son deyilganda birlar to'plami tushunilardi, boshlang'ich arifmetika o'qitishda birinchi o'nlik sonlarining har birini birlarda tuzishga doir mashqlarga katta ahamiyat berilardi.

Matematikadan boshlang'ich ta'lim berish metodikasida kursning har qaysi bo'limi va har qaysi masalasini o'rganishning xususiy metodlari ochib beriladi. (masalan 10 ichida sonlarni (+) va (-) ni qanday o'rganish kerak, jumladan bu mavzuda (+) ning o'rin almashtirish xossasini qanday ochib berish kerak).

Pedagogik tadqiqotlarning keng tarqalgangan metodlardan biri o'quvchilar ishlari va hujjatlarni o'rganishdan iborat. O'quvchilarning ishlari ularning dasturning ayrim bo'limlari bo'yicha tayyorgarlik darajasini aniqlash, o'qitishning ma'lum davri davomida o'sishi va rivojlanishlarini kuzatish imkonini beradi. Masalan, maxsus yozma va grafik ishlar shu maqsadda o'tkaziladiki, ularni tekshirish natijasida olgan bilimlari va malakalari aniq ko'rinishi kerak. Ma'lum vaqt oraliqlarida bunday maxsus ishlarni bajartirib turish, o'quvchilar olga siljiyotganini va qanday darajada siljiyotganini ko'rsatadi.

O'quvchilarning yozma ishlarda yo'l qo'ygan xatolarini tahlil qilish muhim ahamiyatga ega. Bunday tahlil butun sinf o'quvchilarining duch keladigan qiyinchiliklarini, shuningdek, o'quvchilarning matematikani o'zlashtirishlaridagi individual xususiyatlarini aniqlash

imkonini beradi. Xullas, boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish boshqa har qanday o'quv predmetini o'qitish kabi ta'lim tarbiya va amaliy vazifalarni hal qilishi kerak, matematikani o'rganish jarayonida eng avvalo, o'quvchilar nazariy bilimlar tizimini, shuningdek, dastur belgilab bergan bir qator o'quv malakalarini egallashlari kerak.

Matematika o'qitish shaxsning mehnatsevarlik, batartiblik kabi xislatlarini shakllantirishga doir vazifani hal etishi o'quvchilar irodasi, diqqat e'tibori tasavvurini har tomonlama rivojlanishiga ko'maklashishi, matematikaga qiziqishni o'stirishni rag'batlantirish lozim. Bolalarda o'qish bilan malakasini, material ustida ishlash usullarini shakllantirish va mustaqil ishlashga o'rgatish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Xalq Ta'limi Vazirligi, Respublika Ta'lim Markazi. Umumiy o'rta ta'limning Milliy o'quv dasturi. O'zbekiston Respublikasi Prezident-ining 2019-yil 29-apreldagi PF-5712-sonli Farmoni.
2. Jumayev M.E, Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasidan praktikum. (O'Y uchun) Toshkent. "O'qituvchi" 2004 yil.204 b.
3. Jumayev M.E, Boshlang'ich sinflarda matematikadan laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etish metodikasi. Toshkent. "Yangi asr avlodi" 2006 yil.188 b.
4. Tadjiyeva Z.G., Abdullayeva B.S., Jumayev M.E., Sidelnikova R.I., Sadikova A.V. Metodika prepodavaniya matematiki.-T. "Turon-Iqbol" 2011. 290 b.
5. Saidova M, Dilova N, Abdullayeva B, " Ta'limda multimedia texnologiyalardan foydalanish". Toshkent "O'qituvchi" 2021 yil.109 b.